

CONTRIBUȚIA JUDEȚULUI BOTOȘANI LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

STELA GIOSAN

În august 1916, la aproape 40 de ani de cînd își cucerise independența cu arma în mînă, oștirea română a fost chemată din nou să-și pună pieptul în bătaia tunurilor și mitralierelor dușmane, animată fiind nu de scopuri anexioniste, dușmănoase, proprii multor armate participante la prima mare conflagrație mondială, ci de dorința fierbinte de a realiza unirea teritoriilor românești într-un singur stat — aspirație seculară a poporului nostru. Referindu-se la participarea poporului român la primul război mondial, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „cu toate că primul război mondial a avut un caracter imperialist, poporul român nu a participat la acest război călăuzit de intenții de cotropire și anexiune teritorială ; cedînd presiunilor Antantei, cercurile conducătoare ale țării au hotărît intrarea în război alături de Anglia, Franța și Rusia, care promiteau satisfacerea dezideratului unității naționale“¹.

Deși era insuficient pregătită pentru a participa la o campanie foarte grea, costisitoare și de lungă durată „România a reușit să mobilizeze pentru război peste 830.000 militari, care s-au constituit după mobilizare în 23 divizii, de infanterie și două divizii de cavalerie. Deși organizarea, înzestrarea și pregătirea pentru luptă a acestor unități nu corespundea întru totul cerințelor războiului modern, România intra în război conștientă de insuficiența pregătire militară, dar cu speranța că idealul nobil ce însuflețea întreaga armată română, vitejia și elanul soldaților români vor suplini cel puțin pentru început astfel de carențe. Cu toate că în primele luni după intrarea României în război biruințele trupelor române au inflăcărat speranțele, armatele germane și austro-ungare, mult superioare ca număr și înzestrare tehnică, au ocupat cea mai mare parte a țării, armata română n-a putut fi nimicită cum sperau Puterile Centrale, ci mai mult a reușit să oprească inamicul pe linia Carpaților, cursul inferior al Putnei, al Siretului și Dunării. Ciuntită, jefuită și sărăcită, înfometată și bintuită de flagelul tifosului, suportînd ou stoicism tribulațiile iernii, țara se încordează într-un efort suprem. Pînă în primăvara anului 1917, armata este reorganizată în 15 divizii de infanterie și 2 de

¹ Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la adunarea populară consacrată aniversării a 50 de ani de la bătăliile Mărăști, Mărășești, Oituz. Buc., 1967.

cavalerie, 4 regimente de artilerie grea, grupate în cinci corpuri de armată. Concomitent cu reorganizarea armatei, populația civilă, care nu era chemată sub drapel a înțeles necesitatea depunerii unor eforturi foarte mari pentru a sprijini armata fie prin rechiziții, fie prin subscripții și donații făcute sub auspiciile unor societăți de binefacere, pentru ajutarea familiilor soldaților aflați pe front, a văduvelor și orfanilor de război— toate puse sub semnul realizării unității teritoriale a țării. În cele ce urmează prezentăm contribuția botoșănenilor din punct de vedere militar și material pe baza cercetării documentelor deținute de Filiala Arhivelor Statului Botoșani, mai ales că județul Botoșani în afara faptului că a trimis sub drapel un număr mare de soldați, a fost din 1917 ca de altfel întreaga Moldovă, locul unde s-au retras pentru reorganizare o parte din unitățile militare românești, care vor fi cartiruite în județul Botoșani, alături de unitățile militare ruse și de populația civilă din zonele sudice ale țării ocupate de inamic în campania din 1916, refugiată aici. Din soldații recrutați din cele două județe din nordul Moldovei, Botoșani și Dorohoi, s-au format trei regimente : Regimentul 69 și 77 infanterie și Regimentul 8 Vânători, care au făcut parte din Divizia 7 a Corpului 4 de armată. În afara celor 3 regimente, soldații botoșăneni și dorohoieni au fost încorporați în Regt. 4 Artilerie grea și Regt. 5 Instrucție, precum și în Regt. 29 Infanterie, unde se aflau constituiți în 2 batalioane. Din literatura istorică a primului război mondial, desprindem faptul că regimintele de botoșăneni ca de altfel întreaga armată, au luptat cu dârzenie, încredințați de speranța că pînă la urmă vor învinge, plătind un greu tribut de sînge, reușind să împingă inamicul pe pozițiile ocupate în toamna anului 1916. Comunicatele oficiale ale Armatei Române de la începutul lui 1917, menționau faptul că la Măgura Cașinului și Valea Sușitei, Regt. 69 Infanterie Dorohoi și Regt. 77 Infanterie Botoșani au respins inamicul pînă la vechile poziții, prin atacuri foarte puternice. Regimentul 8 Vânători condus de colonelul Gorski, participînd alături de alte unități militare române, prin atacurile întreprinse la Oituz, au reușit să zădărnicească „marele plan strategic al dușmanului, a salvat Moldova de catastrofa invaziei și ocupației inamice și a adus o nouă consacrare gloriei Oituzului², după cum nota C. Kirițescu, care face de asemenea afirmația că „bătălia de la Oituz e o izbîndă a puterii de rezistență a soldatului român“. Pentru vitejia cu care s-au împotrivit atacurilor trupelor vrăjmașe, printre regimintele și batalioanele românești care au paticipat la luptele de la Oituz și care au fost decorate cu ordinul „Mihai Viteazul“, se află și Regt. 8 Vânători, care a primit înalta distincție cu următoarea specificare : „Regt. 8 vînători. Pentru vitejia și avîntul ce au arătat atît ofițerii cît și trupa acestui brav regiment în luptele extrem de înverșunate ce au dat la Prajd în Transilvania și pentru apărarea Văii Oituzului.“³

Așa după cum afirma și N. Iorga, în acele momente hotărîtoare pentru viitorul țării, „armata noastră în împrejurările de față reprezintă un

2 Fl. Tucă, Triunghiul eroic, Mărăști-Mărășești-Oituz, Iași, 1977, p. 148.

3 Fl., Tucă, Triunghiul eroic, Mărăști-Mărășești-Oituz, Iași, 1977, p. 148.

popor întreg⁴, nu puține au fost cazurile cînd românii din Transilvania au dezertat din armata austro-ungară, au trecut munții și s-au înrolat ca voluntari, constituind adevărate unități militare. Și pe teritoriul județului Botoșani s-au format astfel de unități militare ale voluntarilor ardeleni, după cum se arată și în procesul verbal întocmit de șeful postului de jandarmi al comunei Deleni unde era cantonat „Corpul voluntarilor ardeleni din mai multe batalioane conduse de maiorii Popescu și Necșulescu care și-au luat asupra lor lucrarea de a pune în funcțiune baia și cuptoarele de deparazitare, pe care le va aranja ca să funcționeze pentru soldați și populația civilă.”⁵

În același sens Primăria Hirlău raporta Prefecturii, că în localitate se află cantonat Regimentul 3 Avram Iancu din corpul Voluntarilor Ardeleni⁶, iar Direcția superioară a Munițiilor făcea cunoscut în iulie 1917 Primăriei Dorohoi, că un număr de 82 de tineri români din Transilvania și Bucovina au cerut să se înroleze ca voluntari în armata noastră semnînd un angajament care exprimă dorința lor fierbinte de a ajuta la înfăptuirea idealului de unire al tuturor românilor: „jur pe onoare și conștiință că vreau să lupt în armata română, pentru dezrobirea ținuturilor românești, de sub dominațiunea austro-ungară și pentru alipirea lor la România. Prin acest legămînt eu devin soldat român cu aceleași drepturi ca și cei din armata română. Chiar de la subscrierea acestui legămînt mă socotesc ostaș în armata română și prin urmare supus legilor, regulamentelor și regulilor ei.”⁷

Alături de întregul popor, locuitorii din județul Botoșani, au înțeles că trebuie făcute eforturi mari atît pentru cantonarea celor cîteva mii de refugiați ce se aflau în cele două județe din nordul Moldovei, aprovizionarea cu cele necesare, cit și pentru găsirea diferitelor modalități de ajutorare a ostașilor și a familiilor acestora. Pe bună dreptate N. Iorga rostea în ședința Camerei un adevărat apel către populația țării: „în afară de cei care se luptă, de cei care-i ajută, fiecare cu tot ce poate cu adîncă vibrație a ființei lor trebuie să ajute la obținerea idealului nostru să ne îngrijim de cei plecați la luptă și de familiile lor.”⁸

Populația județului Botoșani a inițiat diferite acțiuni de ajutorare a armatei, a spitalelor militare Române prin procurarea de material sanitar, ajutorarea văduvelor și orfanilor de război prin intermediul diferitelor comitete locale ale Societății de „Cruce Roșie“, Comitetele județene ale „Societății Orfanilor de război“, și ale organizației „Familia Luptătorului“. Datorită faptului că situația financiară a statului era destul de precară, nepermițînd înscrierea unor alocații bugetare pentru ajutorarea familiilor celor aflați pe front, văduvelor și orfanilor de război, societățile înființate în județele și comunele țării trebuiau să se sprijine pe contribuțiile obștești, cotizațiile benevole ale membrilor societăților respec-

4 Arh. St., Botoșani, fond Prefectura Județului Dorohoi, ds. 5/1916, f. 162.

5 Idem, fond Serviciul Sanitar Botoșani, ds. 2/1918, f. 38.

6 Idem, fond Prefectura Județului Botoșani, ds. 21/1918, f. 74.

7 Idem, fond Primăria oraș Dorohoi, ds. 20/1917, f. 15-19.

8 Arh. St. Botoșani, fond prefectura județului Dorohoi, ds. 5/1916, f. 162.

tive, colete, chete, subscripții, donații sau beneficii ale unor reprezentații artistice.

Astfel mulți sînt aceia care deși erau impuși și la rechizițiile militare, au subscris cu sume de bani sau obiecte, îmbrăcăminte, alimente, la întreținerea orfanilor de război, deși erau lipsiți de avere, de mijloacele necesare asigurării existenței zilnice. Nu același lucru l-au făcut o parte din proprietarii și arendașii care au găsit diferite mijloace de a se sustrage de la rechiziții. Edificator în acest sens este un fragment din scrisoarea pe care o trimite mama unui ofițer din regimentul 8 vînători din Botoșani : „Rechizițiile au început de mult, dar ceea ce-i trist e că mulți oameni cu stare se ascund, în vreme ce nevoiașii se lipsesc cu bucurie chiar de cele cîteva perne, o avere pentru dînșii.“⁹

Mai mult decît atît băncile populare, consiliile comunale donau aproape lunar societăților de orfani din Dorohoi și Botoșani sume de bani strînse prin diferite acțiuni întreprinse de acestea.

Numeroase sînt spectacolele susținute de artiști din țară, în cele două orașe Botoșani și Dorohoi, care donau încasările societății orfanilor de război. Astfel M. Fotino artist societar al Teatrului Național făcea cunoscut prefectului județului Botoșani că, din reprezentările teatrului ținute sub patronajul prefectului 40% din beneficiul obținut care se ridică la suma de 912 lei este destinat copiilor orfani din acest județ.¹⁰

De asemeni, Jean Teodoru și W. Ambrozie artiști ai Teatrului Național Craiova, au donat încasările făcute la Dorohoi unde au prezentat o piesă de teatru, iar „M. Poslușnicu maestru de muzică, Al. Nicolescu și Vl. Nicoară publicist, au organizat în același scop o șezătoare literară-muzicală la Gimnaziul Gr. Ghica din Dorohoi.“¹¹

De asemeni compozitorul G. Enescu a susținut partea solistică a unui spectacol dat în folosul invalizilor de război în sala Teatrului „M. Eminescu“, din Botoșani, de către școala militară de infanterie.

Datorită acestor donații, subscripții, cotizații benevole, Societatea orfanilor de război, Filiala Dorohoi va dispune de un fond de 64.700 lei în 1917, iar în 1919 de 136.000 lei, iar Societatea orfanilor din Botoșani în 1917 dispunea de aproximativ 70.000 lei, în afara faptului că mulți comercianți s-au oferit să aprovizioneze gratis „orfelinatele“ din cele două județe, iar spitalele Crucii Roșii cu alimente la prețul minim. Edificator în acest sens este raportul Primăriei Dorohoi, către președintele Consiliului de administrație și aprovizionare a spitalelor Crucii Roșii din orașul și județul Dorohoi, prin care se arată : „măcelarii și casapii din orașul Dorohoi s-au oferit cu patriotism să furnizeze carnea necesară spitalelor pentru răniți cu prețul de 1 leu Kg. dar nu pe motiv de a scăpa de mobilizare, ci mai mult nu vreau să se puie la adăpostul acestei furnituri spre a fi scutiți de mobilizare și nici nu cer a fi scutiți nici de taxele comunale.“¹²

9 I. Missir, Fata moartă, Buc., 1977, p. 188.

10 Arh. St. Botoșani, fond, Prefectura jud. Botoșani, ds. 108/1917, f. 6.

11 Arh. St. Botoșani, fond, Primăria oraș Dorohoi, ds. 44/1919, f. 16, 39, 43.

12 Ibidem, ds. 73/1916, f. 4-13.

De asemeni, populația județului Botoșani a înțeles că trebuie să contribuie la aprovizionarea unităților militare românești și rusești cantonate în comune și orașe, să se supună rechizițiilor militare care au constat în mijloace de transport necesare armatei, alimente, rechiziții care în județul Dorohoi au fost în valoare de 88.944 lei. Situația era deosebit de grea pentru cei rămași acasă și datorită faptului că epidemiile de holeră, tifos exantematic, febră tifoidă aveau consecințe deosebit de grave, înregistrându-se un număr mare de morți, datorită lipsei de medicamente. Datorită acestui lucru de teama unor revolte în masă a locuitorilor, autoritățile locale ale celor două județe sfătuiau pe arendași și proprietari să facă concesii țăranilor, în sensul că se înregistrează deja nesupuneri din partea acestora de a se prezenta la lucrul pământului, și că nu se putea recurge la forță mai ales acum când cei demobilizați se întorseseră de pe front cu promisiunea că li se va da pământ.

Starea de nemulțumire a sătenilor din județele Botoșani și Dorohoi se datora și abuzurilor săvârșite de administrațiile comunale care profitând de împrejurări, agoniseau mari averi, jefuindu-i pe cei săraci, lipsiți de orice sprijin și apărare, neacordând ajutorul legal văduvelor și familiilor celor aflați pe front.

Dar abia prin reforma agrară din 1918—1921 țăranii vor avea lotul de pământ promis de când erau încă în tranșee, de unde mulți nu s-au mai întors niciodată acasă, contribuind în felul acesta la obținerea izbînzii pe care o aștepta întreaga națiune, desăvîrșirea unității naționale a statului român prin unirea Transilvaniei cu România la 1 Decembrie 1918 fiind unul din dezideratele de secole, pentru realizarea căruia România, intrase în primul război mondial.

Marele istoric N. Iorga, el însuși prezent pe front, referindu-se la participarea României la primul război mondial arăta: „Și niciodată steagul românesc n-a fost mai mîndru decît în momentul cînd a arătat celei mai superioare alcătuirii militare din Europa, că pot merge țărani fără școală, fără arme moderne înaintea oștirilor înzestrate, dar oricum am fi, și oriunde am fi sîntem hotărîți să mergem pînă la capăt în credința că — dacă s-a vorbit de dreptate și ideal nu se poate cu nici un chip să piară drepturile unui popor de a trăi pe pămîntul în care nu este un fir de țărînă care să nu fie acoperit de cel mai nobil sînge. Am intrat în război cu hotărîrea de a da tot ce avem în acest moment pentru a căpăta dreptul nostru întreg — și în cursul acestui război am dovedit încă o dată pe atîtea locuri ale cîmpului de luptă că sufletul românesc rămîne superior mijloacelor pe care întîmplarea poate să le pună la dispoziție.“¹³